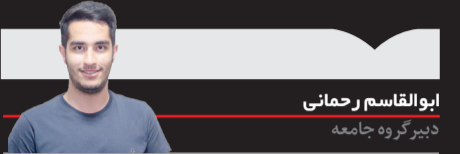

آتش بی‌تدابیرها

«فرهیکختگان» بررسی کرد
آتش‌سوزی‌های اخیر عمدی است یا سهوی

ابوالقاسم رحمانی
دبیر گروه جامعه

کم‌کم سرعت انتشار اخبار مربوط به آتش‌سوزی‌های مختلف در کشور به ساعت می‌رسد. صفحه‌های مجازی

و رسانه‌های مختلف را که بررسی می‌کنیم، کمتر رسانه‌ای است که در آن به فواصل زمانی کوتاه خبری از آتش‌سوزی در نقطه‌ای از کشور خصوصا در این چند روز اخیر نباشد. ماجرای حساسیت‌ها به مساله آتش‌سوزی در سال جاری از جنگل‌های کهگیلویه و بویراحمد اوج گرفت؛ آتشی که به جان جنگل‌های این منطقه افتاد و بعد از گذشت چند

روز و سوختن بخش قابل توجهی از پوشش گیاهی منطقه زاگرس بالاخره خاموش شد. حالا اما این ماجرای کهگیلویه و آتش‌سوزی در جنگل‌های این منطقه با آتش‌سوزی‌های پیاپی در نقاط مختلف کشور خصوصا پایتخت به فراموشی می‌رود. بوستان ولایت، پارک چیتگر و مناطق مختلفی از پایتخت هم چند روزی است شاهد آتش‌سوزی‌های متعدد

و تامل برانگیزی هستند، اتفاقاتی که توالی و وسعت و سرعت وقوع‌شان گمانه‌های مختلفی را در ذهن ایجاد کرده است و حتی برخی معتقدند این اتفاقات در دایره وقایع طبیعی تعریف و توجیه نمی‌شوند و احتمالا دست‌هایی در کارند و تعددی در ایجاد این آتش‌سوزی‌ها وجود دارد. البته این فرضیه تا امروز به‌صورت قطع‌به‌یقین اثبات نشده است و نه در تهران و نه

در هیچ کدام از استان‌های کشور، مسئولان آتش‌سوزی‌ها را به عواملی خارج از دایره سهل‌انگاری‌های عمومی و اتفاقات طبیعی ربط نداده‌اند. به‌هرشکل بد نیست مروری بر این اتفاقات داشته باشیم و هم اطلاعاتی که در ارتباط با آتش‌سوزی‌های اخیر وجود دارد را مرور کنیم و هم نظرات کارشناسان و مسئولان این حوزه را بشنویم.

سایت globalforestwatch.org اطلاعات و آمارهای قابل‌تاملی در ارتباط با هشدارهای آتش‌نشانی در سال‌های مختلف در نقاط مختلف دنیا از جمله ایران منتشر می‌کند. براساس داده‌های موجود در این سایت، در سال ۲۰۱۵ به بعد هشدارهای مرتبط با آتش‌سوزی در ایران رشد چشمگیر و قابل توجهی داشته است که البته می‌توان علت آن را افزایش میزان بارش‌ها و تغییرات آب‌وهوایی هم دانست.

براساس اطلاعات موجود، در سال ۲۰۱۵ میلادی ایران ۱۴ هزار و ۸۰۷ هشدار آتش‌نشانی در جنگل‌ها و مراتع و مناطق مختلف داشته است. این عدد اما در سال ۲۰۱۶ به یک‌باره به ۲۵ هزار و ۹۲۶ هشدار آتش‌نشانی و در سال ۲۰۱۷ به ۲۹ هزار و ۷۳۵ هشدار می‌رسد. در سال‌های بعدی اما با کمی کاهش اعداد به‌حول ۲۶ هزار و ۴۲۰ هشدار در سال ۲۰۱۸ و ۲۶ هزار و ۹۴۳ هشدار در سال ۲۰۱۹ می‌رسد.

آمار و اطلاعاتی از هشدارهای آتش‌نشانی در ایران

در چند ماه ابتدایی سال ۲۰۲۰ نیز تا امروز ایران بیش از هفت‌هزار هشدار آتش‌سوزی و آتش‌نشانی داشته است. در میان استان‌های مختلف کشور نیز خوزستان با هزار و ۵۰۹ هشدار در رتبه اول و بعد از آن بوشهر با ۵۷۰، فارس با ۵۱۰، کهگیلویه و بویراحمد با ۴۱۹ و اصفهان با ۳۴۸ هشدار در رتبه‌های بعدی قرار دارند. تهران نیز با ۱۳۱ هشدار آتش‌نشانی در رتبه هشتم قرار دارد. نگاهی به این آمار

ابتدا این نکته را تایید می‌کنند که از نظر تعداد هشدارهای آتش‌نشانی طی سالیان اخیر (با در نظر گرفتن اینکه هنوز به پایان سال ۲۰۲۰ میلادی نرسیده‌ایم و هنوز تابستان گرمی را هم پیش‌رو داریم) تعداد آتش‌سوزی‌های بیشتر از سال‌های قبل نبوده و احتمالا بخش قابل توجهی از حساسیت‌ها به‌خاطر اتفاقات و البته توالی در آتش‌سوزی‌هایی است که در کشور رخ می‌دهد. اگر نه افزایش بارندگی‌ها و تغییرات آب‌وهوایی

می‌تواند علت موثرتری در ایجاد آتش‌سوزی‌ها باشد و بخش اعظم نگرانی‌ها باید معطوف به توانمندی و آمادگی در مواجهه با این اتفاقات شود. به‌هرحال اهمال‌کاری‌ها در این حوزه از سوی مسئولان مربوط مساله‌ای انکارناپذیر است، وقوع مکرر چنین اتفاقاتی در سالیان متمادی بدون کوچک‌ترین تغییری در نوع مواجهه با آنها و لویه‌هر دلایی توجیه‌پذیر نیست و نخواهد بود.

هنوز سندی در ارتباط با عمدی بودن آتش‌سوزی‌های اخیر نداریم

همان‌طور که گفتیم، گمانه‌زنی‌ها در ارتباط با عمدی بودن و حتی احتمال خرابکاری در ایجاد این میزان آتش‌سوزی در کشور و خصوصا آتش‌سوزی‌های اخیر در تهران باعث شد با جلال ملکی، سخنگوی سازمان آتش‌نشانی تهران گفت‌وگویی داشته باشیم. او ضمن تاکید بر این نکته که تا این لحظه براساس کارشناسی آتش‌نشانیان سازمان آتش‌نشانی تهران، دلیلی بر عمدی بودن یا به‌توجهی خرابکاری بودن آتش‌سوزی‌های اخیر یافته نشده است به «فرهیکختگان» گفت: «تا وقتی کارشناسان ما مساله‌ای را دل بر عمدی بودن یا مسائلی از این دست در ارتباط با آتش‌سوزی‌های اخیر تهران اعلام نکنند ما نمی‌توانیم دلیل دیگری را برای آتش‌سوزی‌ها اعلام کنیم. تا الان هم چنین اعلامی از طرف کارشناسان ما صورت نگرفته و اینکه برخی چنین ادعایی می‌کنند مورد تایید ما نیست و ممکن است آنها دلایلی داشته باشند و به اسنادی دسترسی پیدا کرده باشند که ما نمی‌دانیم. نکته دیگر هم اینکه کارشناسی املاک و اراضی که متولی دارد را به خودشان می‌سپاریم، مگر اینکه از ما کمک بخواهند.»

سال‌های قبل آتش‌سوزی‌های بیشتری داشتیم

ملکی در ادامه و در تشریح علت آتش‌سوزی‌های اخیر گفت: «در توضیح این هم که علت آتش‌سوزی‌های اخیر چه بوده است، به‌هرحال همه آنها در فضای سبز رخ داده و آتش‌سوزی در این فضا هم ناشی از بی‌احتیاطی‌های عمومی است. مردم آتش‌هایی را روشن می‌کنند و خاموش نمی‌کنند یا مواردی از این دست. مضاف بر این عوامل طبیعی همچون صاعقه و... هم در ایجاد این آتش‌سوزی‌ها اثرگذار است. این حساسیت‌هایی هم که امسال حول مساله آتش‌سوزی در شهرهای مختلف خصوصا تهران ایجاد می‌شود را باید ناشی از حساسیت بیشتر مردم نسبت به این موضوع دانست و گرنه طبق قیاسی شخصی که انجام دادم، متوجه شدم میزان آتش‌سوزی‌های مادر فروردین امسال کمتر از پارسال هم بوده است، منتهی گستره آتش‌سوزی‌های اخیر کمی بالا بود و همین حساسیت‌ها را افزایش داد. برای مثال در همین آتش‌سوزی اخیر چیتگر، اهمال‌کاری بیمانکار باعث شد یک آتش‌سوزی معمولی در فضای سبز به کانکس پر از لوله‌هایی که از جنس مواد نفتی هستند برسد. لوله‌هایی که پیمانکار آنها را از محیط خارج کرده بود و خلاصه‌شان آن گسترده‌شد. این‌ها باعث شد تا بیشتر این مساله دیده شود، اگر نه ما بیشتر از این آتش‌سوزی‌ها را در سال‌های قبل داشتیم.»

باید برای افرادی که باعث آتش‌سوزی می‌شوند جریمه‌هایی در نظر گرفت

سخنگوی سازمان آتش‌نشانی تهران در پایان گفت: «مضاف بر این دلایلی که ذکر شد، روش علف‌ها و وضعیت بارش‌ها و... باعث شده احتمال آتش‌سوزی‌ها افزایش پیدا کند. دو شب پیش هم یک ملک هزار و چندمتری پر از علف‌هرز در همان نزدیکی چیتگر آتش گرفت، مراجعه کردیم. انکار سال‌ها بود کسی به آنجا سر نزده بود و علف‌ها پیش‌از حد رشد کرده بود که همین باعث آتش‌سوزی شد، به‌هرحال ما نمی‌توانیم تک‌به‌تک به همه مالکان و مردم هشدار بدهیم که این موارد را جدی بگیرند و آنها باید خودشان کمی سهل‌انگاری را کنار بگذارند. ما خیلی موارد را داریم که کشاورزان در همین حاشیه تهران وقتی محصولات‌شان را در می‌کنند، خوشه‌های پایی‌نی را جمع نمی‌کنند و آتش می‌زنند و فکر می‌کنند از بین می‌رود ولی زمانی آتش از کنترل‌شان خارج می‌شود و به زمین‌های اطراف سرایت و مشکلات جدی ایجاد می‌کند. البته در ارتباط با حجم آتش‌سوزی‌ها بیشتر و کمتر شدن آن نمی‌توان حالا اظهار نظر کرد و باید تا پایان سال منتظر بود. در مواجهه با آتش‌سوزی‌ها هم صرفا نباید به چند خبر بسنده کرد، باید به سمتی برویم که نهادهایی ورود کنند که اگر کسی چنین کوتاهی‌هایی کرد و زمینش را آتش زد و... جریمه شده و با آن برخورد شود. در نهایت اینکه املاک و فضاهایی مثل پارک‌ها و... که خودشان متولی دارند باید نسبت به این مسائل حساس شوند و رسیدگی کنند و خود مردم هم باید رعایت کنند، چرا که در نهایت در آتش‌سوزی‌ها یک عامل انسانی مقصر است.»

دستورالعملی را تدوین کردیم که به‌سرعت علف‌زنی در پارک‌ها انجام شود

زهرا صدراعظم‌نوری، رئیس کمیسیون سلامت، محیط‌زیست و خدمات شهری شورای اسلامی شهر تهران نیز در ارتباط با آتش‌سوزی‌های اخیر پایتخت و شائبه عمدی بودن این آتش‌سوزی‌ها و ورود مدیریت شهری به این مساله به «فرهیکختگان» گفت: «هفته گذشته کمیسیون سلامت محیط‌زیست جلسه‌ای را با حضور معاون خدمات شهری، رئیس سازمان آتش‌نشانی و ایمنی و هفت نفر از شهرداران مناطقی که بوستان‌های جنگلی در آن مناطق هست، برگزار کرد و وضعیت فضای سبز این مناطق را بررسی کردیم. براساس گزارشی که سازمان آتش‌نشانی ارائه کرد، در حقیقت هر ساله از اردیبهشت تا شهریور بیک وقوع آتش‌سوزی در بوستان‌ها و فضاهای باز و جنگلی است که به دلیل گرمای هوا بخشی از آن طبیعی است. در سال جاری بارندگی‌های زیادی انجام شد و علف‌ها و گیاهان خودروی بسیاری در پارک‌ها و بوستان‌های جنگلی رشد کرد و عامل این شد که اگر سهل‌انگاری صورت گیرد با شدت گرمای هوا باعث وقوع آتش‌سوزی شود، به‌سرعت هم در سطح بوستان توسعه پیدا کند. از این جهت دستورالعملی صادر شد که به‌سرعت کار علف‌زنی و تراش گیاهان هرز انجام بگیرد و تجهیزاتی فراهم شود برای اینکه مقداری در سطح بوستان‌های جنگلی آتش‌برهایی تدارک دیده شود (فضاهایی را برای جدا شدن قطعات مختلف بوستان در نظر گرفته شود) و تجهیزات آتش‌نشانی برای اطفای حریق تدارک دیده شود و بین این مناطقی که بوستان‌های جنگلی دارند، توزیع شود و آموزش‌های لازم هم به نگهبانان و افرادی که در پارک‌ها فعالیت می‌کنند، داده شود تا به‌سرعت این امر را مدیریت کنند.»

برخی از آتش‌سوزی‌ها تعدمی است

رئیس کمیسیون سلامت، محیط‌زیست و خدمات شهری شورای شهر تهران در ادامه در تشریح علت آتش‌سوزی‌های اخیر در پارک‌های پایتخت خاطر نشان کرد: «آتش‌سوزی‌هایی که اتفاق افتاده است عمدتاً ریشه طبیعی دارند، مثل گرمای هوا، صاعقه و... اما سوازی این بخشی از آتش‌سوزی‌ها هم ناشی از سهل‌انگاری‌های شهروندان است و مواد آتش‌ساز را در پارک می‌گذارند و با خود نمی‌برند و همین امر مساله‌ساز می‌شود. موارد خیلی نادری هم بین عوامل داریم که تعدمی در کار بوده و دلایلی وجود داشته است که برخی اقدام به آتش‌زدن فضاهای سبز و پارک‌ها کرده‌اند. اما عمده دلایل عوامل طبیعی و سهل‌انگاری‌های عمومی است. قضیه پارک چیتگر هم که چند شب پیش آتش گرفته بود مربوط به کانکسی بود که در آن لوله‌هایی وجود داشت و آتش گرفتن آن باعث ایجاد آتش‌سوزی وسیع شد که آتش‌نشانی هم طرف مدت کوتاهی آن را اطفاء کرد و خسارت زیادی وارد نشد.»

ورود خودرو به پارک‌های جنگلی ممنوع می‌شود

صدراعظم نوری در پایان گفت: «مطلبه‌ای که ما از مردم داریم این است که در این ایام به‌خصوص در این شرایط خاص کرونایی اگر از بوستان‌ها و پارک‌های جنگلی استفاده می‌کنند، مسائلی بهداشتی و ایمنی را رعایت و تلاش کنند خیلی تجمعات نزدیک به یکدیگر را نداشته باشند و توجه لازم را داشته باشند و مواد آتش‌زا را در پارک استفاده نکنند و در جاهایی که در پارک‌های جنگلی مشخص شده است، اقدام به پخت‌وپز و فروختن آتش کرده و بعد از آن هم حتما آتش‌ها را خاموش کنند. به‌هرحال پارک‌های جنگلی و فضاهای طبیعی و سبز میراث این شهر هستند و باید توسط همه مورد استفاده قرار بگیرند. هم شهروندانی که الان استفاده می‌کنند و هم آیندگان. در مورد این مساله هم که محافظت و نگهداری از این اماکن با متولیان آنهاست باید بگوییم پارک‌ها و بوستان‌ها تماما در اختیار پیمانکاران است و به وسیله کارگران آنها نگهداری می‌شود. اگر که پیمانکاران خوب نظارت و کنترل نداشته باشند از صورت وضعیت‌های آنها کم خواهد شد و باید پاسخگو هم باشند. در جلسه‌ای که داشتیم، تاکید کردیم تعداد ناظران بیشتر شود و با گشت‌های سیار مرتب‌تر سطح پارک‌ها گشت‌زنی صورت بگیرد و اگر جایی به صورت حتی طبیعی در حال آتش گرفتن است، زود شناسایی شود و اگر هم افرادی به عمد در حال آتش‌زدن هستند، شناسایی شوند. یکی دیگر از مسائلی هم که در پارک‌های جنگلی باعث ایجاد مشکلاتی برای ما شده است، وجود خودروها و عبور و مرور آنها در سطح پارک‌هاست که ما این را هم گفتیم که مطالعاتی صورت بگیرد و شهرداری بتواند یک سری خودروهای برقی در پارک‌های جنگلی تعبیه کند تا از آنها استفاده شود و ورود خودرو به پارک‌های جنگلی ممنوع شود. اتفاقی که اخیراً در پارک چیتگر اجرایی شده است.»

صدواوسیمما اگر به‌جای تبلیغات تجاری کلیپ آموزشی پخش کند بسیاری از این آتش‌سوزی‌ها رخ نمی‌دهد

اما همان‌طور که از ابتدا و حتی در گزارش‌های قبلی نوشتیم و اشاره کردیم، آتش‌سوزی‌ها معطوف به یک بازه زمانی خاص و محدود به امروز و دیروز و حتی یک مکان خاص نیست. همان‌طور که در تهران شاهد آتش‌سوزی‌ها هستیم، در سایر استان‌ها هم اخبار متعددی از وقوع حریق در بافت طبیعی و گیاهی به گوش می‌رسد. پیر و همین مساله و به‌منظور آسیب‌شناسی رفتاری مسئولان و نوع مواجهه ما با این آتش‌سوزی‌ها با محمد درویش، فعال و پژوهشگر محیط‌زیست و از مدیران سابق سازمان حفاظت محیط‌زیست گفت‌وگویی انجام دادیم و او در این باره به «فرهیکختگان» گفت: «اگر می‌توانستیم رفتارهای پرخطر می‌کردیم معمولاً انجام می‌دهند را کنترل کنیم، بخش بزرگی از این آتش‌سوزی‌ها اتفاق نمی‌افتاد یعنی بخش قابل توجهی از این آتش‌سوزی‌ها به‌خاطر رفتارهای سهوی است و ریشه انسانی دارد. مثلاً چوپان‌ها مثل تمام ادوار زندگی و فعالیت‌شان حین کار جای درست می‌کنند و برای حرارت مورد نیازشان هم یک بوته گون را آتش می‌زنند، مثل همیشه منتهی گاهی مثل همین روزها که پوشش گیاهی خیلی خوب است و همه خشک شده یکباره این آتش زیاد می‌شود و آنها شوکه می‌شوند و کار از دست آنها در می‌رود. یا مثلاً مسافر و گردشگری شیشه‌مریا یا پلاستیکی را در طبیعت جا گذاشته که آب باران در آن جمع می‌شود، تبدیل به ذره‌بین می‌شود و در ساعت‌هایی از روز این علف را آتش می‌زند. یک بطری آب‌معدنی می‌تواند تبدیل به ویژگی ذره‌بینی شود. یا مثلاً ته‌سیگاری که از خودرو پرت می‌کنند، الان تا کنار جاده هم علوفه است و این کار می‌تواند باعث آتش‌سوزی شود. آتش‌سوزی در محل کار یعنی باغ گیاه‌شناسی که اتفاق افتاد، دقیقاً همین دلیل را داشت. اتفاقی آنجا بودم و دیدم راننده‌ای از ماشین ته‌سیگاری به بیرون پرت کرد و از کنار اتوبان ضلع غربی پارک چیتگر آتش گرفت و تا داخل پارک هم ادامه یافت. تا آتش‌نشانی بیاید دو‌هکتار از منطقه سوخت. اینجا رسانه‌ها می‌تواند کمک کند. صدواوسیمما باید کلیپ‌های جذاب کوتاه بسازد و این هشدارها را بدهد. دریغ از اینکه این کار انجام شود، چقدر هم خواهش و درخواست می‌کنیم. انکار نه‌انکار صدواوسیمما وظیفه‌ای دارد. می‌تواند راحت در این زمینه کمک کند. به‌جای یک درصد تبلیغات چیپس و پفک از این کلیپ‌ها بسازد. از بخشی از این آتش‌سوزی‌ها جلوگیری می‌شود.»

ساده‌ترین کارها را برای مواجهه با آتش‌سوزی‌های طبیعی انجام ندادیم

درویش در ادامه با اشاره به ضعف مدیریتی و ناتوانی ما در مواجهه با آتش‌سوزی‌ها به‌ویژه آنهایی که ریشه طبیعی دارند، گفت: «ما فقط از یک نوع آتش‌سوزی نمی‌توانیم جلوگیری کنیم، آن هم وقتی رعد و برق شود و درختی آتش بگیرد. طبیعت آماده است و آتش گسترده می‌شود. در غیر این صورت بقیه را می‌توانیم در مرحله پیشگیری کنترل کنیم که این اتفاق رخ ندهد. به‌مرحله آماده‌گی می‌رسیم، بالاخره آتش اتفاق می‌افتد. کاری نمی‌توان کرد و مواقعی آتش اتفاق می‌افتد، در این مواقع اگر به‌کمتر از یک ساعت وقوع آتش به محل برسیم تا ۹۰ درصد خسارت‌ها کاهش می‌یابد. دلیل اینکه نمی‌رسیم به‌خاطر این است که سامانه دسترسی نداریم که مردم از آن اطلاع داشته باشند، یعنی دو شماره تلفن ۱۵۰۴ و ۱۵۴۰ را خیلی‌ها حفظ نیستند. همواره می‌گوییم شماره تلفن سه‌رقمی دولت اعلام کند که مردم به‌یاد داشته باشند و آتشی دیدند اطلاع دهند و یگان‌های امدادی برسند. دیروز از بچه‌های منابع طبیعی شنیدم ظاهراً شماره تلفن سه‌رقمی را در نظر گرفته‌اند. می‌خواهند از فردا اعلام کنند و امیدوارم این اتفاق بیفتد و این مشکل حل شود. به‌هرحال شماره تلفنی هم که بیان کردند ۱۳۹ است که امداد جنگل و مرتع است. نکته بعدی اینکه سازمان جنگل‌ها تمام مناطق آسیب‌پذیر در زاگرس و ارسباران و هیرکانی را تقسیم بندی کرده است و ما می‌دانیم چه جاهایی بیشتر آتش می‌گیرد. در طول این ۵۰-۴۰ سال این را فهمیدیم. در مناطق یگان‌های آماده‌باش بگذارید. کمپ ایجاد کنید و آموزش به جامعه محلی بدهید، خوشبختانه داوطلب زیاد است، تجهیزات برای آنها فراهم کنید یعنی گشت ضدحریق و لباس ضدحریق، دمنده و... فراهم کنید تا موقعی که آتش گرفت در کمتر از یک ساعت خاموش کنیم. همین چند کار متناسفانه انجام نمی‌شود. نکته بعد هم اینکه از این کارهای پروگرامیک دست بردارید، اینکه نامه به نیروی نظامی بزنیم که هلی‌کوپتر بفرستند تا آتش را خاموش کند و ساعتی ۲۰ میلیون پول بریزند. این مملکت ما است و واقعا باید در ستاد فرماندهی کل قوا حل شود که وقتی آتش گرفت، هلی‌کوپتر بلند شود و منتظر ریختن پول نباشد.»

